

telse af H. N. Clausen maa sikkert hvile paa, at det ærede Medlem for Københavns 5te Valgkreds var saa ivrig mellem 18 og 20 Aar med at læse alt, hvad Grundtvig havde skrevet, og alt, hvad der var skrevet om ham baade for og imod. Det har været et umaadeligt Arbejde. Jeg kan ikke forstaa, at et ungt Menneske kan faa Tid til at overkomme det mellem sit 18de og 20de Aar og til at tænke det igennem, det bliver „en masse“ det hele, og jeg tror, at denne Masse ligger i Hjernen paa det ærede Medlem for Københavns 5te Valgkreds, uden at han rigtig har kunnet fordøje den endnu. Det, der bl. a. er blevet tilbage, er da dette, at H. N. Clausen var Rationalist, for det sagde Grundtvig, at han var. Nu er der det besynderlige, at det Skrift, som Grundtvig polemiserede imod, nemlig H. N. Clausens Skrift „Katholicisme og Protestantisme“, er alt andet end rationalistisk. Han lægger netop megen Vægt paa den apostoliske Trosbekendelse, han lærer netop, at den skal være Midtpunktet i Ritualet. Han siger om sig selv i 1829 — De ved, det gik med ham som med saa mange andre, at han blev mere konservativ med Tiden, men i 1829 var han endnu en ung Mand —, da han havde faaet en uhyre Skylle af Grundtvig over sig: „Rationalismen er min Aandsform fremmed“. Det er sikkert ogsaa Tilfældet. Han var en Discipel af Schleiermacher, og ikke af Rationalisterne. Det gaar derfor ikke an at sige, at H. N. Clausen er mere Rationalist end den og den. Det er der ikke Tale om, og det kommer heller ikke Sagen ved. Det kan selvfølgelig ikke være normgivende for, hvorledes nu Lovparagraffer paa det kirkelige Omraade skal opfattes, hvad man mener om deres Ophavsmænds religiøse Synsmaader.

Nej, naar Grundlovens § 3 bliver taget bort, falder vi ikke, som de to nævnte Medlemmer har hævdet, dermed tilbage til Christian den 5tes danske Lov. Det er ganske ejendommeligt at paastaa det, naar de samme Medlemmer med Rette hævder, at før vi fik Grundlovens § 3, altsaa før 1849, havde vi en vidtgaende Rationalisme her i Landet. Vi havde Præster og ledende Kirkemænd, som virkelig var, baade i deres Skrifter og i deres Forkyndelse, i høj Grad Rationalister. Altsaa, da anvendte man ikke Christian den 5tes Lov overfor dem, der var Dispensation derfra. Det, man kan støtte sig til, er utvivlsomt ikke Grundlovens § 3. Enten vi har den eller ej, er i den Henseende ligegyldigt. Nej, det, det kommer an paa, er Grundlovens § 27, netop den, der fast-

slaar, at de Dispensationer, der er givne før Grundloven, kan vedblive at bestaa. Disse Ændringer i Kraft af Kongens ene-vældige Magt i Forhold til de bestaaende Love fastslaas som stadig gældende. Det er ejendommeligt, at de Skrifter, der skrives ud fra det samme Standpunkt, som de to af mig nævnte Medlemmer hævder, fremhæver en Udtalelse af Biskop Skat Rørdam, som er mærkelig i denne udmærkede Mands Mund. Han udtalte i det kirkelige Udvalg disse Ord: „En Præsts Embedsløfte angaar vedkommendes offentlige Udførelse af sin Præstegerning, det angaar ikke hans private Meninger og heller ikke hans Udtalelser af disse“. Det, at en Mand kan staa som Præst og udføre offentligt som Embedsmand dette eller hint, men som privat Mand kan have alle mulige derfra afvigende Meninger —, ja, hvis dette er evangelisk-luthersk, saa er det Løgn det hele. Det er hverken evangelisk eller luthersk. Det er netop det, vi alle kender som den Anskuelse, der var gældende i den jødiske Synagoge, at som Embedsmand kan en gøre dette eller hint, som Embedsmand overholder han denne eller hin Regel, men privat har han helt andre Meninger. Det var netop overfor dette, at Jesus optraadte. Og det var det, som ogsaa Paven og de katolske Teologer holdt paa, at offentligt og paa Embedsvegne udfører vi det og det for Menigheden, men privat kan vi have alle mulige andre Meninger. Det var det, som Luther protesterede imod overfor Leo X. Luthers Standpunkt var netop det, at Ordene maa staa i Forhold til den virkelige Overbevisning; der skal være Ærlighed. Det er den sunde og sandede Subjektivisme, som Luther gjorde sig til Talsmand for; det var den personlige Redelighed, han krævede. Det gaar altid saaledes i religiøse og aandelige Samfund, at naar nogen Tid, nogle Tidsaldere, er gaaet, bliver Formerne ved at bestaa, men Menneskenes aandelige Liv udvikler sig, og saa opstaar Spændingen: hvorledes skal Formen og Aandsindholdet staa til hinanden. Og man kommer da til disse Ord, jeg har nævnt: at som Embedsmand kan vedkommende Præst offentlig udføre sin Præstegerning, det angaar ikke hans private Meninger og heller ikke hans Udtalelser. Dette gælder for kongelige Embedsmænd, men har aldrig nogen Sinde været gyldigt for dem, der vilde være evangelisk-lutherske Præster. Nej, jeg synes, man maa kræve Redelighed i disse aandelige Forhold. Og denne Redelighed kommer man ikke til